

Bécsi Szelet, Krakkó, vasrács

Boldog költő, akinek van mestere. Példa és ellenpélda persze bőséggel található bármire, seregnyi kivétel erősít minden létező szabályt – mindazonáltal hiszem, hogy a költészet nem önerős vállalkozás. Versíró létemet úgy képzelem el, hogy egy több ezer éve tartó zárandoklat részese vagyok: több tízezer költő társaságában vonulok a Parnasszus?, az önkifejezés?, a katarzis?, az élet értelme?, a ki tudja, mi felé, és útközben egyet remélünk, gondolunk, vallunk, akaratlanul is hatva egymásra. Az ókori néhány szavas munkadaloktól, majd ilyen-olyan strófáktól a reneszánsz szonettekén át a képversekig, hangkölteményekig és egyéb kortárs műfajokig ível az út. A költészet nem önerős vállalkozás: az írás az olvasással kezdődik, jó esetben, legalábbis más lelkiütemmel, más szinten, (ön)tudatosabban és átgondoltabban ír az, aki ismeri az elődeit és a kortársait – tanul tőlük, merít belőlük, gazdagodik általuk.

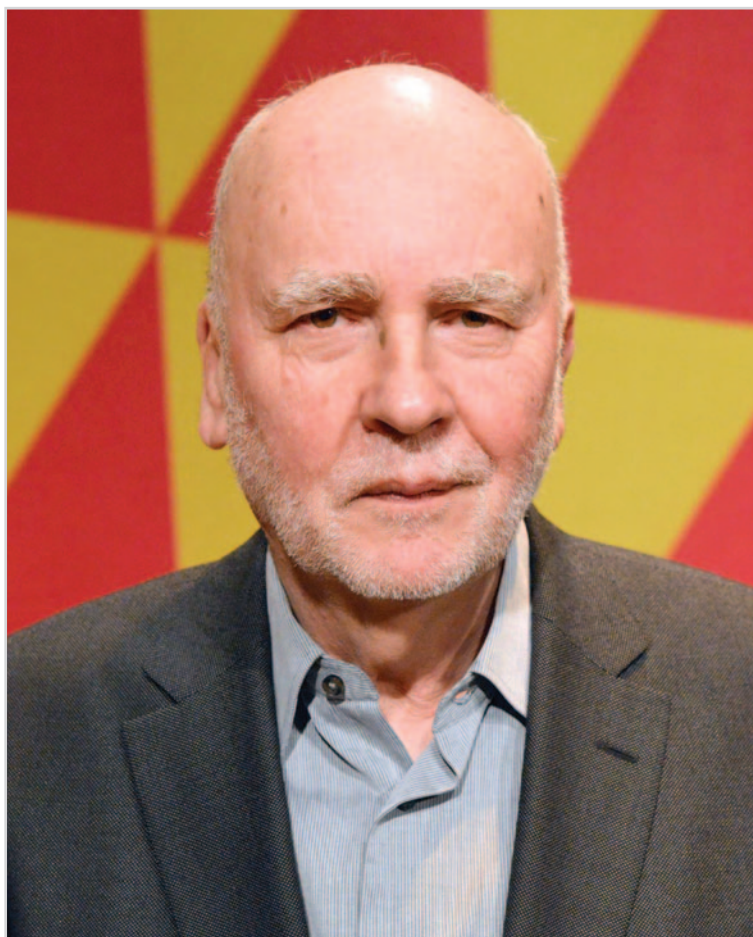
Egy tisztességes, vagyis olvasott, másokra figyelő költőnek több tucat, sőt több száz mestere van.

Ebben az esszében szükségszerűen csak néhány nevet és történetet ragadhatok ki a személyes irodalmi panteonomból. Például emlékszem, milyen meghatározó aha-élményekben volt részem, amikor az ezredfordulón Krakóba költöztem, és eredetiben olvasva kitértél előttem a kortárs lengyel irodalom. Elsőként Czesław Miłosz (1911–2004) költészete, akinek magyarul fellelhető művei már a 80-as években foglalkoztattak, és akinek *Jelentés* című, a rendszerváltás után írt versében a saját tétova, formálódó hitvallásom láttam viszont. Persze, hogy átültettem magyarra ezt a hosszú sorokkal hömpölygő félig-meddig prózaverset, íme egy rövid részlete:

„Seregnyi nemzet költőitől gyűjtöttem egybe könyveket, most olvasgatom őket, s álmélkodom.

Belegondolnom is édes, hogy társuk voltam egy kutatóúton, amely századok múltával sem zárul.”¹

Szintén megerősítést, életre szóló leckét kaptam Adam Zagajewskitől (1945–2021), aki éppen akkor, Krakóba költözésem évében adta fel párizsi emigráns életét, és tért vissza a lengyel történelmi fővárosba. Huszonnyolc évesen, még kellőképpen fogékonyan (vagyis alakíthatóan) találtam rá a költészetére, s kezdtem el magyarra fordítani – ez a szellemi kalandom azóta sem ért véget. *A mestereim* című versét alapvetésnek tekintem, saját átültetésemben adom:

„A mestereim nem tévedhetetlenek.
Mások, mint Goethe, aki csak akkor
tud elaludni, ha a távolban
vulkánok sírnak, s mások, mint Horatius,
aki az istenek és ministránsfiúk
nyelvén ír. A mestereim
tanácsom várják. Puha kabátjukban,
melyet kapkodva rángattak
az álmaikra, hajnalban, mikor a fagyos
szél vallowatni kezdi a madarakat,
a mestereim suttogva beszélnek.
Hallom a reszkető hangjuk.”²

Adam
Zagajewski,
2014
Fotó: Frankie
Fouganthin
© Wikimedia
Commons

¹ MIŁOSZ, Czesław: *Sprawozdanie* = Uő: *Na brzegu rzeki*. Kraków, Wyd. Znak, 1994; Uő: *Milyen is lesz a Mennyben. Isten-kereső versek* ZSILLE Gábor fordításában. Bp., Új Ember, 2004, 133.

² ZAGAJEWSKI, Adam: *Moi mistrzowie* = Uő: *List. Oda do wielości*. Paryż, Instytut Literacki, 1982; Uő: *Magasztalni a sebzett világot. Válogatott versek 1970–2021*. Szerk., ford. ZSILLE Gábor, Bp., Magyar Napló, 2024, 88.

Vagyis egy mesternek nem munkaköri kötelessége tévedhetetlennek lenni, sem tökéletesnek, nem muszáj minden felmerülő kérdésre kész választ adnia; a mesterek olykor maguk is tanácsra szorulnak, a hangjuk reszket, félhetnek a fagyos szélről – példaképet kereső, a tökélyt hajszoló, a mindenséget meghódítani (azaz kimondani) vágyó fiatal költőnek ezt nem könnyű belátnia. Másik, számomra sarokkő vers Zagajewskitől, amely a költők köztársaságát, felfoghatatlan összetartozását hirdeti, a *Hallgatag testvéreim vagytok* című. 2002-ben felvillanyozó élmény volt lefordítanom:

„Hallgatag testvéreim vagytok,
holtak.
Nem feledlek benneteket soha.

Régi levelekben bukkanak tollatok nyomára,
mely úgy kúszik a lap tetejére,
akár az elmeegógyintézet falán egy csiga.

Címeitek, telefonszámaitek tábori vertek
a noteszemben, s most szenderegnek, várnak.

Párizsban tegnap kimerült, átfázott
turisták százait láttam. Arra gondoltam, olyanok ők,
mint ti: helyüket nemelve cirkálnak nyughatatlan.

Pedig azt gondolnánk, egészen könnyű ez: élni.
Elég hozzá egy marék föld, egy hajó, egy fészek,
egy börtön,
egy kevéske lélegzet, néhány csepp vér és a vágy.

Mestereim vagytok,
holtak.
Ne feledjétek soha.”³

„Egy példaképet kereső fiatal költőnek”, fogalmaztam egy bekezdéssel följebb. Ez a kitétel egyértelműen igaz volt az én korosztályom (1972-ben születtem), vagyis a jelenlegi középnevezék pályakezdésére, ám hogy a mai huszonévesek igényt tartanak-e tekintélyes mesterekre, példaképekre, az már összetett kérdés. Tapasztalataim szerint a tömör válasz inkább nemleges, mint igenlő (kivételek persze akadnak), vagyis a „peldaképre vágyó ifjú költő” megfogalmazásban egyfajta generációs szakadék tátong.

A jelenleg negyvenes, ötvenes, illetve hatvanas éveikben járó költők (az 1960-as, 70-es és 80-as évek lányai, fiai) számára még megadatott, hogy személyesen találkozzanak a XX. század első negyedében született legendás alkotók-

kal – és bőségesen éltek is a lehetőséggel. Presszókban, kávéházakban, irodalmi rendezvényeken vagy az utcán megszólították (megszólíthattuk) Nemes Nagy Ágnest, Lengyel Balázst, Kálnoky Lászlót, Juhász Ferencet, Somlyó Györgyöt, feljártak (feljártunk) irodalmi tanácsokért, verstani útmutatásért Vas Istvánhoz, Weöres Sándorhoz, Vészi Endréhez, Hegedüs Gézához, Mátyás Ivánhoz, Mészöly Dezsőhöz. Ami engem illet, soha nem feledem Hubay Miklósnál, Faludy Györgynél, Hárs Ernőnél, Kányádi Sándornál, Kalász Mártonnál tett látogatásaimat, faltól falig könyvespolcuk tövében folytatott beszélgetéseinket. Amikor az ezredfordulón négy évig Krakkóban laktam, még élt a város két Nobel-díjas kiválósága: Wisława Szymborska és Czesław Miłosz. Előbbi 1923-ban született, utóbbi 1911-ben. Szintén ott lakott a drámaíró Sławomir Mrożek (1930–2013) és az Oscar-díjas rendező, Andrzej Wajda (1926–2016). Két emelettel az albérletem alatt lakott Jan Józef Szczepański író (1919–2003), aki a Szolidaritás mozgalom idején a Lengyel Írószövetség elnöke volt, és annak idején egy gimnáziumi osztályba járt Karol Wojtylával. Krakkói életem során mindannyiukkal beszélgethettem, mindannyiukból meríthettem valami személyeset. (Kézet foghattam azzal a Miłoszsal, akinek első önálló kötete 1933-ban látott napvilágot, tehát még Kosztolányi és József Attila életében – ez is egyfajta irodalmi átöröklés, folytonosság.) S még hány idős mesterünk volt, akiknek neve ide kíváncsozna...

A most negyven év alatti költőknél nem érzem az érdeklődést, a tanulni vágyó kezdeményezést az idősebb korosztály irányában. Ha az elmúlt húsz évben elhunyt nagyságokról kérdezem őket, kiderül, hogy semmit nem olvastak Vasadi Pétertől, Lator Lászlótól, Csoóri Sándortól, Tornai Józseftől, Parancs Jánostól és másoktól, sőt jóformán még a nevüket sem hallották. A mai fiatal költők mértékadó szakmai közege a saját korosztályuk lett: döntően egymást olvassák, egymásra figyelnek, egymáshoz igazodnak, egymással osztják meg friss műveiket a közösségi oldalakon, persze lájkok reményében – pedig éppen most is élnek olyan idős szerzők, akik a mestereik lehetnének, akikhez érdemes lenne bekopogni tanácsért, műhelymunkáért. Kérdés, hogy a világhálón begyűjtött több tucat lájk, több száz követő pótolhatja-e az idős pályatársak évtizedek során felhalmozott, személyesen átadott tudását. Jut eszembe, 2018-ban felkérést kaptam egy folyóirattól, hogy írjak recenziót egy húszéves lány első verseskötetéről. A könyvet elolvastam, és írásomban tényszerűen elemeztem a szakmai gyöngeségeit. A rovatvezető megtagadta a bírálatom közlését, a következő rémült indoklással: „Ezt a lányt nem szabad kritizálni, mert

³ ZAGAJEWSKI, Adam: *Jesteście moim milczącym rodzeństwem* = Uő: *Ziemia ognista*. Kraków. Wyd. A5, 1994; Uő: *i. m.* (2024), 194.

húszezer követője van az Instagramon, és nem lenne jó, ha mind diszlájkolnák a folyóiratunk honlapját.” Ám ha nincs kritika, ha nincs érdemleges szakmai visszajelzés, sem szerkesztői nyirbálás, ha nincsenek idősebb pályatársaktól érkező tanácsok, és csak a rajongók sikítózása tölti be a teret, akkor bajosan lehet fejlődni.

Szerencsésnek tartom magam, hogy ahhoz a nemzedékhez tartozom, amelynek tagjai átérték, érezték, milyen jó idősebb, tapasztaltabb, nagyobb tudású embertől tanulni – azaz fontosnak tartottuk a mesterek jelenlétét az életünkben. Másképpen fogalmazva: akartuk, hogy legyen irodalmi értelemben vett apánk vagy anyánk. Az én pályámon két szellemi apa adatott: a 2000 őszi Lengyelországban megismert Adam Zagajewski, valamint Bella István. Zagajewski-történetem hosszabb lélegzetű, ezért ebben az írásban nincs lehetőségem ismertetni. Elég most annyi, hogy vér szerinti apám 1943-ban született, Adam Zagajewski 1945-ben, Bella István pedig 1940-ben. Édesapám 2000. november 11-én este távozott az élők sorából Budapesten, és Zagajewskivel ugyanazon a napon, ugyanabban az órában ismerkedtem meg Krakóban, egy költészeti fesztiválon, a sok száz fős közönséggel zsúfolt Szent Katalin-templom főhajójában.

Bella Istvánt hétköznapiabb körülmények között ismertem meg 1998-ban: a klasszikus „elviszem a lakására a verseimet, hogy véleményt mondjon róluk” módszerrel, amely a 90-es években még bevett szokás volt az indulófélben lévő poéták körében. Első találkozásunkat számos újabb követte, egészen 2006-ban bekövetkezett haláláig – közös ügyeinket katalizálta lengyel műfordítói tevékenységem és a tény, hogy hetedik kerületi otthonától öt-száz méterre laktam. A sors ajándékának tartom, hogy élete utolsó hónapjaiban nagyinterjút készíthettem vele a dolgozószobájában a *Magyar Napló* folyóirat számára, és ama közös délutánunk csúcspontjaként zongorához ült, és eljátszott egy Chopin-keringőt.

2001-ben a lakása melletti Bécsi Szelet kisvendéglőben ültünk, pohár sör mellett, és megmutattam neki egy friss fordításom: Maria Pawlikowska-Jasnorzewska (1891–1945), a két világháború közötti lengyel irodalom legjelentősebb költőjének *Kert* című négysorosát. István szépnek minősítette a szöveget, egybevetette az elé tett lengyel eredetivel, megdicsérte néhány szóválasztásom és a tizenkét szótagos sorok fegyelmét, ám kifogásolta, hogy a vers keresztrimes szerkezetét félrímesen oldottam meg. Válaszomban azzal védekeztem, hogy Pawlikowska-Jasnorzewska két hét leforgása alatt harminc négysorost fordítottam, a többiben hűségesebben megtartottam az

eredeti rímképletet, és egy harminc tételből álló sorozatban igazán megbocsátható egy ilyen apró fordítói önkény. István végighallgatta a magyarázatom, aprót bólintott, és másról kezdett beszélni. Hanem félórával később, amikor együttlétünk végén hazáig kísértem, a kapualjban halkan és lassan azt mondta: „Gábor, nincs olyan, hogy harminc négysoros. Mindig csak egyetlen négysoros van: az az egy, amelyet éppen fordítunk, és azt kell a lehető legtökéletesebben megcsinálni.” Már nyílt a szám, hogy a fiatalok dacával okoskodjam, de ő pecsét gyanánt szelíden hozzátette: „Örülök, hogy ezt elmondhattam neked.” Szám becsukódott, s átfutott az agyamon, hogy íme, a valódi mesterek egy fontos jellemvonása: a szelíden tanítás. E csöndes szavai egész életemre belém égtek, és félrímes fordításmat természetesen átfaragtam keresztrimesre:

„Ha lámpást gyújt a tavasz, s övé a porond,
kertünkre olykor fény simul, máskor gyászong.
Valami folyton elvirul – illatot ont.
Tegnap szívem vonta díszbe. Ma a jázmint.”⁴

Más alkalommal saját versem raktam Bella elé, egy szonettet, amelyet heteken át faragtam, nagyon ügyelve a minőségére: beleadtam apait-anyait. István figyelmesen elolvasta, és azt mondta: „Milyen jó kis szonett, formailag tökéletes.” El is töltött volna a büszkeség, ám ő még hozzátette: „Rakj a tercinájába egy hibát, attól izgalmasabb lesz.” Belém villant Zagajewski verse, *A mestereim* – hát persze, a hang néha reszkethet, nem muszáj tökéletesnek lennie! Később megtanultam, hogy egyes idősebb költők bakugrásnak nevezik a tudatosan elhelyezett verstani hibát, például a szándékoltan helytelen rímpárt, a kötött szótagszámból direkt kilógó sorhosszúságot és efféléket. Bakugrásokra olykor szükség van, mert a tökély steril lehet és unalmas – viszont bakugrani csak akkor szabad, ha tisztában vagyunk a mesteriségünkkel; a szabályoktól csak úgy térhetünk el, ha ismerjük a szabályokat.

Hárs Ernőt (1920–2014) későn, négy évvel Bella halála után kezdtem látogatni, amikor az *Új Ember* rovatvezető szerkesztője lettem. Ernő akkor már kilencvenéves volt, fájós lába miatt csak kivételes esetekben mozgult ki a lakásából, én viszont rendszeres szerzővé tettem az *Új Ember*-nél, és hozzá kellett jutnom a kézirataihoz... Így havi rendszerességgel feljártam hozzá. Hamar nyilvánvaló lett, hogy második mesteremre leltem a műfordítás terén – elképesztő munkabírással és szorgalmával Ernő gigászi életművet hozott létre hét évtizedes pályája során Petrarca, Dante, Tasso és mások átültetésével. Valahányszor meg-

⁴ PAWLIKOWSKA-JASNORZEWSKA, Maria: *Ogród = Uó: Motyle*. Kraków, Wyd. Literackie, 1999; *Nők, kezdőknek és haladóknak. Hét lengyel költőnő*. ZSILLE Gábor fordításai. Bp., Parnasszus, 2003, 20.

érkeztem hozzá, baljával botjára támaszkodva, jobbával a korlátot markolva kijött elé a negyedik emeleti folyosón, hogy kinyissa a liftajtó melletti vasrácsot. Onnan együtt botorkáltunk be az öregségszagú lakásba. Egyik alkalommal megragadta a kezem: „Mevénültem, látod” – pillantott fel derűsen, a rozsdás kovácsoltvasba kapaszkodva. „Az a világháborús repesz a bokámban kínozt, hiába, ilyen a vénség.” Éreztem, törekeny teste körül ott lebeg hitelesen szinte a teljes XX. század. Álltunk a korlátnál, a szédítő mélység fölött, és a bérházak felett légtornász-kodó két toronydarura mutatott: „Azok ott a Zeneakadémia új tetejét építik. Hát ezek az én költői távlataim.”

Másik ottlétem során azt mondta: „Öregkorom nagy ellentmondása, hogy most, amikor olyan sok időm van, és az ország szabadságban él, már sehová sem tudok utazni, egészségileg be vagyok zárva a vasrács mögötti lakásba. Ifjan viszont, amikor még erőm teljében voltam és tele tervekkel, azért nem tudtam utazni, mert be voltam zárva a vasfüggöny mögötti országba.”

Úgy látszik, az ember végül kisgyerek lesz újra, és óvodásként nyűgösködik, duzzog. Egyik vendégeskedésem során, amikor a tágas nappaliban ültünk, Ernő hirtelen témaváltással megszólalt: „Unatkozom. Valami jó könyvet hozz nekem!” Kilencvenévesen is szemüveg nélkül olvasott, igaz, fél szemmel, mert a másakra hályog nőtt, viszont műteni nem merték az altatás veszélye miatt: egy extrém idős beteg talán már nem ébred fel. „Valami jó könyvet hozz nekem!” – ismételte kérését panaszos hangon. Körbenéztem: faltól falig polcain mázsás súllyal sorakozott a teljes világirodalom, több ezer remekmű, és oly tömötten, hogy kivenni egyet nehéz volt. A félig nyitott ajtón át láttam, hogy a szomszédos, raktárnak használt kisebbik szobában is könyvkupacok tornyosultak a bútorokon... „Olvasmányt? Ide? Hiszen négyezer könyved van, Ernő!” Mire ő: „Ötezer-ötszáz. De ezeket már kiolvastam.” És az volt a hátborzongató, hogy ezt teljesen komolyan értette, nagyotmondás nélkül. Igen, az írás az olvasással kezdődik – visszhangzott bennem a tétel.

Hosszú sorban látom a költőket, írókat, akiktől az évtizedek alatt tanulhattam valamit. Például Nagy Gáspártól (1949–2007) tapintatot és a publikációs helyek átgondolt kiválasztását. 1997-ben ismerkedtem meg vele, Szombathelyen. Már nem emlékszem, kinek köszönhetően, de a magyar kultúra napja alkalmából rendezett fiatal szerzők estjére én is meghívást kaptam. Ez különös kegynek számított, hiszen akkoriban a pécsi papnevelő intézet növendéke voltam, és még csak néhány folyóiratbéli publikációt mutathattam fel. Mégis meghívtak. A helyszínen tudtam meg, hogy az est házigazdája Nagy Gáspár, akit afféle mentornak kértek fel a fiatalok közé. S persze az is csak akkor derült ki, hogy – mivel én voltam az egyetlen nem szombathelyi ifjú titán – az éjszakai szálláshelyen

Gáspár szobatársa leszek. A Gondviselés így küldött engem rövid mesterkursusra. Nevezhetem irodalmi szabadegyetemnek is, mert csakugyan az volt, kincset érő fejezet az induló költő számára rendelt szellemi tananyagból.

Másnap együtt reggeliztünk a szálláshelyen. Gáspár a legkedvesebb költőiről beszélt, József Attiláról részletesen is, idézetekkel tarkítva mondandóját. Azt javasolta, ismerkedjem meg Kormos István lírájával – Kormos megkerülhetetlen, hangsúlyozta. Váratlanul belépett az étkezőbe házigazdánk, az oktatási intézmény igazgatója, és mellénk telepedett. Bemutakoztunk, de számára semmit sem mondott a Nagy Gáspár név, és nemcsak tudatlan volt, de dölyfös is. Megkérdezte Gáspártól, mivel foglalkozik, mire ő kettőnkre mutatva válaszolt: „Mi verseket írunk.” Így, ennyit. Nem azt mondta, amit mellelleg teljes joggal mondhatott volna, hogy: „Én egy József Attila-díjas költő vagyok, nyolc verseskötet szerzője, a *Hitel* folyóirat szerkesztője.” Akadnak jó néhányan irodalmi életünkben, akik e szellemben feleltek volna. Gáspár egyedül azt tartotta fontosnak, hogy ő verseket ír – és többes szám első személyben, finom intelligenciával maga mellé emelt engem is, a méltatlant.

Első kötetem megjelenése előtt, 1998-ban bementem a *Hitel* szerkesztőségébe, és tanácsot kértem Gáspártól, a folyóiratok terén mihez tartsam magam a publikálásban. Azt felelte, hogy egy induló költőnek a lehető legtöbb helyen kell megjelennie, és nem szükséges igazodnia az előző nemzedékek székértáboraihoz, politikai sérelmeihez, például a *Mozgó Világgal* annak idején történt dolgokhoz. Ez érvényes a fiatalokra, de nem a pályára állt, befutott költőkre, mert nekik már tudatosan kell válogatniuk a különféle fórumokból. Hozzátette: „Például éppen ma délben felhívott telefonon egyik napilapunk szerkesztője. Büszkén közölte, hogy mostantól szombatonként lírát is közölnek, és versenként tízezer forintot fizetnek. Én pedig visszakérdeztem: miért tízezer forintot, miért nem inkább harminc ezüstpénzt? Az illető szerkesztő köszönés nélkül letette a kagylót.”

Határ Győzővel (1914–2006) csak egyszer találkoztam, s bár munkássága nem került közel hozzám, szellemi értelemben gazdagított: tudatosította bennem az anyanyelv mint költői munkaeszköz nélkülözhetetlenségét. 1998-ban a *Könyvhét* magazin megbízásából interjút készítettem vele Pesten, és többek között arról is kérdeztem, hogy hosszú emigráns élete során miként élte meg az anyanyelv megőrzésének feladatát, kalandját. Szomorúsággal a hangjában válaszolt: „Én ezt a fajta mai magyar nyelvet csak nyomtatásban olvasom. Az új regényírók beleveszik műveik párbeszédeibe, én pedig kerülgetem, kószolgotom és tanulom, akár egy idegen nyelvet. Megtanulom, megpróbálom használni is, de nem az igazi: mintha lombikban főzték volna, csak egy lombiknyelv. Amióta haza-hazajá-

rok – meglehetősen gyakran –, iparkodom bepótolni ezeket a pótolhatatlan mulasztásokat. Amikor a Szovjetunió zuhanása és elolvadása még sehol sem volt, és nem gondoltam, hogy ez az én életemben bekövetkezik, olyan gondolatok is megkörnyékeztek, hogy ha ilyen mértékben sorvad az anyanyelvem – márpedig sorvad –, akkor egyszer majd nem leszek. Ezt úgy fejeztem ki, hogy engem is elér a nyelvhalál. Akkor már csak olyan könyveket tudnék írni, amelyeket idehaza senki sem ért; olyasféle nyelvemlékeket, amelyekhez szótár kell, amelyekhez meg kell kérdezni a nagypapát, aki még érti azt a nyelvezetet. 1945-ben, a világháború végeztével hazatért egy nagy emigráns, az öreg Ignotus, akit az egész magyar irodalom kellő tisztelettel fogadott. Ennek alkalmából megjelent tőle egy féloldalas vezércikk az egyetlen akkori napilapban, amelynek az volt a címe: *Szabadság*. Nagy reverenciával elkezdtem olvasni a cikkét, és nem értettem. Ignotus még az 1900-as nyelvet vitte ki magával, és az időközben annyira elvénuült, hogy szinte idegen volt.”

Vasadi Péter (1926–2017) az egyéni, talányos dedikációk mestere volt. „Nem törődik az orrokkal” – írta nekem *Kinéz tengerre ablakon* címmel frissen megjelent kötetébe a Vörösmarty tér egyik könyvheti sátránál, 1997. június 7-én. Az volt első személyes találkozásunk. Igen, Péter valóban úgy élt és írt: nem törődött az aktuális elvárásokkal, hivatalosságokkal, világi elvtársakkal és urakkal. Istenhitéből fakadó saját erkölcsi törvényét követte, mert tudta, hogy a Krisztus-tanítványság nem állami plecsniktől és titulusoktól függ. Arra tanított: „Az én ars poeticám az akaratlan kiszolgáltatottság. Ez nem esztétikai fogalom – bár nem vagyok benne biztos, hogy csak az lehet esztétikai fogalom, amit annak tartunk. Filozófiából, tudományból is átúszik sok minden; nem szól bele a költészetbe, hanem benne van.”

Sok személyes életpélda, tanítás kívánczokra még ide, Kalász Márton önkritikus szerénysége, Csoóri Sándor közéleti összefüggésekre figyelmes szemlélete; és sok olvasmányélmény olyan mesterektől, akikkel nem tartózkodhattam egy helyiségben – például Joszif Brodskij költészete és ünnepi beszéde, amelyet Nobel-díja átvételekor tartott 1987 őszén Stockholmban. Hadd zárjam le ezt az írást saját versemmel:

„Nem ismerni

Az lenne jó, a kamaszkor, nem ismerni az irodalmat, és felfedezni megint. Az lenne jó, a tudatlanság. Még-üres agy, de fogékony szív. Metaforán, szintagmán, jelentésmezőn innen, allúziók nélkül, csak úgy, kézbe venni egy könyvet és nem tudni, mit jelent az, hogy textus.

Az lenne jó, a vágyódás, a homályból nézni a forgószínpadot. Megint felfedezni az enyv szagát, érezni a hajnali mánort, a pörköltszagt ízt az Arabs Szürkében. Az lenne jó, a varázs. Az első lapozás. A könyvtári polcokról testet öltene Csoóri, Faludy, Hárs Ernő, Bella.

Az lenne jó, ha még élnének, ha itt írnának közel, és felmehtének hozzájuk megint, leges-legelőször, a sarokról telefonálva, megyek, nyissanak ajtót, adjanak helyet. Az lenne jó, ha még nem lenne hely, bekapcsolt mikrofon, zsúfolt naptár, a közönség utolsó sorában ülnék.”

Hárs Ernő
budapesti
otthonában,
2010
Fotó:
Zsille Gábor
© A szerző
archívumából